

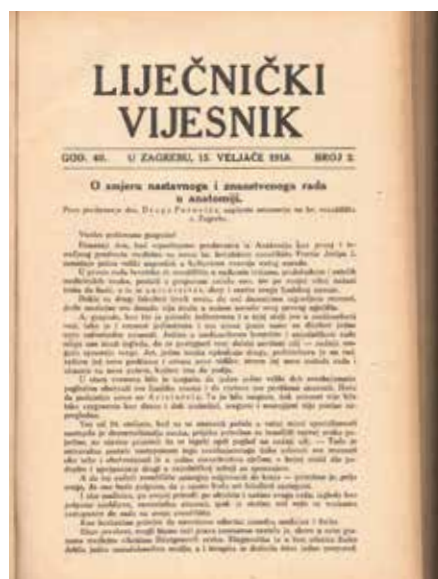
Arhiv Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Marko Kolić, Martina Tisaj

Kratka povijest Fakulteta

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu osnovan je 17. prosinca 1917. godine. Njegovu osnutku prethodile su različite inicijative koje su se intenzivirale nakon osnutka modernoga Sveučilišta u Zagrebu 1874. godine. Prva tri profesora, koji se ujedno smatraju i osnivačima fakulteta, bili su kirurzi Teodor Wickerhauser i Miroslav Čačković, te otorinolaringolog Dragutin Mašek. Prvi dekan bio je Čačković, a prvo predavanje održao je anatom Drago Perović u siječnju 1918. Ubrzo potom, počeli su se osnivati i pojedini zavodi i katedre.

U razdoblju 1917. – 1941. dolazi do osnutka većeg broja katedri koje i danas djeluju u sklopu Medicinskog fakulteta, počevši s onima predviđenima za prve godine studija, nakon kojih su slijedile i ostale, ovisno o financijskim i društvenim okolnostima. Tako su među prvim katedrama bile one za anatomiju, farmakologiju, fiziologiju, medicinsku kemiju, fiziku, biologiju, patologiju i slično. Uz osnutak katedri, važnu ulogu u prvim desetljećima rada Fakulteta imala je i njegova izgradnja. Danas se dokumentacija o tim događajima, osim

na Šalati, može pronaći i u drugim arhivima u Zagrebu, a osobito važno mjesto u tome ima fond Građevinske sekcije za izgradnju medicinskog fakulteta, koji je djelovao od 1919. do 1929. i danas se čuva u Hrvatskom državnom arhivu. Razdoblje Drugog svjetskog rata i poraća obilježeno je velikim društvenim promjenama. Nestabilna društveno-politička situacija utjecala je i na rad Fakulteta što je ostavilo trag i na fakultetski arhiv, koji je u ovome razdoblju pretrpio znatnu štetu. Može se reći kako cijelo ovo razdoblje od 1917. do 1945. karakterizira velika novčana oskudica, što je često predstavljalo prepreku za bilo kakvo veće ulaganje. Unatoč tome, postavljeni su temelji razvoju Fakulteta, uspostavljena je je nastavno-znanstvena jezgra i bitno se pridonijelo popravljajući dotadašnje zdravstvene slike Hrvatske.

Razdoblje od 1945. do početka 1990-ih Medicinskoga fakulteta obilježavaju promjene na znanstveno-nastavnom planu: sama je nastava tijekom desetljeća doživjela brojne promjene, a znanstvena aktivnost je bitno porasla. Od brojnih čimbenika koji su utjecali na to, ovdje ćemo spomenuti samo značajan iskorak u publicističkoj aktivnosti te sve češće ostvarene suradnje znanstvenika s inozemnim ustanovama. U nastavu su sve više implementirana inozemna iskustva s ciljem njezina poboljšavanja i pripreme studenata za izazove koje suvremena medicina pred njih postavlja. Jedna od važnijih promjena dogodila se 1962. kada dolazi do odvajanja klinike od Fakulteta čime su razbijene tri neodvojive funkcije Medicinskog fakulteta: znanost, nastava i praksa. Treba istaknuti kako je Medicinski fakultet u Zagrebu tada imao i važnu ulogu u jačanju zdravstvene mreže na prostoru Hrvatske, ali i tadašnje države. Medicinski fakultet u Zagrebu dao je veliku podršku osnutku medicinskih fakulteta u Splitu, Rijeci,

Plemički konvikt na Šalati, oko 1914.

Drago Perović – predavanje studentima stomatologije

Osijeku, Mostaru, Sarajevu, Tuzli i drugdje. Općenito se može reći kako je ovo bio nastavak prethodnog razdoblja te se unatoč različitim društveno-političkim okolnostima, čestim financijskim poteškoćama i drugim problemima nastavilo s ustrajnim radom na izgradnji kvalitetne znanstveno-nastavne ustanove.

Od početka 1990-ih i uspostave neovisne Republike Hrvatske Medicinski fakultet u Zagrebu je imao važnu ulogu u Domovinskom ratu, kada su se i profesori i studenti istaknuli svojim aktivnostima. Na znanstveno-nastavnom planu Fakultet se nastavio širiti i rasti, a osobito je važan osnutak Hrvatskog instituta za mozak čijim je otvaranjem ostvaren znatan napredak u istraživanju toga medicinskog područja u Hrvatskoj, pa i izvan nje. Na nastavnom planu značajnu je ulogu odigralo uvođenje Bolonjskog sustava kojim je bitno promijenjen dotadašnji način provedbe nastave. Danas smo svjedoci jednog od važnijih trenutaka za povijest Fakulteta jer su potresi 2020. nanijeli velika oštećenja fakultetskim objektima, a obnova koja je započela bit će dugotrajna.

INFO

Gradivo Medicinskog fakulteta možete pogledati u Topoteci Sveučilišta u Zagrebu: <https://unizg.topoteka.net/>

Studenti i mladi liječnici Sanitetskog voda i Kabeineta vještina s dekanom i prof. Ivicom Kostovićem ispred Fakulteta, 12. ožujka 1992.

@rhivi | 9/2021

0 fakultetskom arhivu

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu u svojem arhivu (formalno pismohrani) posjeduje dokumentaciju od svojeg osnivanja 1917. pa sve do danas. Arhivska dokumentacija koja se danas čuva na Fakultetu većim se dijelom odnosi na znanstveno-nastavnu aktivnost, no važnu ulogu ima i gradivo vezano uz opće poslovanje. Kroz sačuvano arhivsko gradivo moguće je pratiti životni put profesora i njihovih obitelji budući da je u počecima bilo uobičajeno da nastavno i pomoćno osoblje živi u sklopu fakultetskih ustanova. U arhivu se čuvaju i različiti dokumenti o studentskim aktivnostima, kao i manji broj različitih nacрта i drugih crteža zgrada koji su danas vrlo zanimljivi za istraživače.

Fakultet je od samih začetaka smješten na Šalati, odnosno nekadašnjem Širokom brijegu, gdje su izgrađeni različiti objekti za nastavnu, ali i bolničku namjenu. Unutar tih objekata pokušava se još uvijek pronaći konačni smještaj fakultetskog arhiva, odnosno dokumentacije. Veći dio dokumenata nalazi se u prostorijama koje su prilagođene za smještaj i čuvanje arhivskog i registraturnog gradiva. Zavodi, kao stvaratelji gradiva, posjeduju i vlastite arhivske zbirke u kojima se danas najčešće nalazi gradivo vezano za njihovo poslovanje, no nerijetko se tu može naći i gradivo važno za povijest Fakulteta općenito, a osobito je zanimljivo fotografsko gradivo koje se većim dijelom čuva unutar pojedinih zavoda. Nažalost, gradivo se tijekom povijesti nije uvijek čuvalo na prikladan način. Arhiv se često selio, a poplave, neselektivni pristup odabiranju i izlučivanju gradiva i slične aktivnosti doprinijeli su tome da je gradivo nejednako očuvano u pojedinim povijesnim razdobljima.

Od osnutka Fakulteta do danas nije se uspjelo organizirati centralizirano prikupljanje gradiva što predstavlja

jedan od glavnih problema u organizaciji efikasnog arhivskog sustava. Većina starijeg arhivskog gradiva čuva u konvencionalnom obliku, na papiru, dok u novije vrijeme veći dio dokumentacije nastaje u elektroničkom obliku, što uvelike olakšava čuvanje veće količine podataka. Brz i stalan razvoj informatizacije utječe na to da se postupak arhiviranja dokumenata u digitalnom obliku pokušava standardizirati u određenom formatu kako bi bio čitljiv i dostupan na duži period. Danas Fakultet radi na provedbi sustavne digitalizacije gradiva kako bi se originali sačuvali od daljnjeg izlaganja mogućem uništenju. Taj postupak je privremeno na čekanju jer je zagrebački potres prouzročio bitna oštećenja na fakultetskim objektima, pa i u samim prostorima arhiva.

Za razliku od fakultetskih objekata, potres nije prouzročio veća oštećenja na arhivskom gradivu te je veći dio prošao neokrnuto ili uz manja oštećenja. No, ipak će biti potrebno ponovno srediti gradivo koje je zasada samo preventivno složeno kako bi se lakše pristupilo njegovu daljnjem sređivanju. Određeno gradivo će se morati premjestiti u druge prostore, što zbog ograničenih prostornih kapaciteta nije uvijek lako. Iako je potres nanio velike štete fakultetskim objektima, ujedno je pružio priliku da se popravi sve ono što na njima nije valjalo ali i otvorio mogućnost kojom bi arhiv dobio stalno mjesto, što bi omogućilo efikasniju organizaciju arhivske službe.

Arhivsko gradivo koje se čuva na Medicinskom fakultetu u novije se vrijeme često koristi prilikom izrade različitih monografija i drugih publikacija, gdje su interesantne različite informacije o pojedinim profesorima ili ustanovama koje djeluju u sklopu Fakulteta ili su osnovane na njegovu inicijativu. U sklopu Medicinskog fakulteta djeluju i ustanove koje svojim ustrojstvom imaju visoku autonomiju u odnosu

na Fakultet ili su se od njega odvojile. Primjerice, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Hrvatski institut za istraživanje mozga te Zdravstveno veleučilište Zagreb, koji svoje arhivsko gradivo čuvaju u vlastitim prostorima. Najtraženije gradivo vezano je uz osobnike djelatnika, a posebno su zanimljivi podaci vezani uz istaknute pojedince koji su svojim radom ostavili traga kako u hrvatskoj tako i u svjetskoj medicini. Osim toga, to gradivo se koristi u *mef. hr*, službenom glasilu Fakulteta. Takvi podaci najčešće se koriste prilikom pisanja osvrta o nečijoj smrti ili nekim događajima koji su važni za Fakultet. Osim toga, u posljednjih desetak godina za arhivsko gradivo zanimalo su se i razne ustanove i pojedinci, a jedan od takvih primjera je suradnja sa židovskom zajednicom oko prikupljanja podataka vezanih uz studente židovske vjeroispovijesti koji su studirali na Fakultetu. Uz to, povodom stote obljetnice Medicinskog fakulteta, korišteno je gradivo koje se čuva u fakultetskom arhivu za izradu monografije, što je bitno pridonijelo njezinoj kvaliteti. U konačnici, u posljednje vrijeme postoji i interes studenata, kojima rad u fakultetskom arhivu može bitno pomoći u izradi diplomskih i drugih radova.

Uz arhiv treba spomenuti i Središnju medicinsku knjižnicu u sklopu koje se čuvaju različiti udžbenici, skripte i druga svjedočanstva važna za nastavu medicine. Osim nastavnih učila, knjižnica je važno mjesto jer se u njoj nalazi i različita periodika, stare knjige te ostala literatura koja ima velik istraživački potencijal. Vrijedno je spomenuti i muzejsku građu koja se čuva u sklopu pojedinih zavoda. Osobito vrijednu građu čuvaju Zavod za anatomiju „Drago Perović“, Zavod za patologiju, Zavod za sudsku medicinu i kriminalistiku i Zavod za histologiju i embriologiju. Nažalost, vrijednost ove građe još uvijek nije dovoljno prepoznata, no postoje inicijative da se to promijeni. ■